

Сенад Р. Јашаревић
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
S.Jasarevic@pf.uns.ac.rs

Дарко М. Божичић
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
d.bozicic@pf.uns.ac.rs

ЛАКИ РАД ДЕЦЕ У МЕЂУНАРОДНИМ СТАНДАРДИМА И ЗАКОНОДАВСТВУ ОДАБРАНИХ СТРАНИХ ДРЖАВА*

Сажетак: *Заштити деце на раду била је једна од првих тема којима се бавило радно законодавство у свету. Ипак, уређење рада деце и даље представља једну од недовољно регулисаних области у радном праву. Унутар поља једна од новијих тема је изв. лаки рад деце. Овај облик децје рада постоји одвајкада, нарочито у породици и домаћинству, па се сматра и корисним за стицање радних навика и искуства. Међутим, може бити и описан и штељан. Циљ овог текста је да бацимо више светла на појам лаког децје рада, са акцентом на постојећу регулативу у свету и могућности за позитивно уређење ове области.*

Кључне речи: *рад, деца, лаки послови, заштити деце*

1) УВОД

Заштита деце на раду била је прва тема којом се бавило радно законодавство у свету.¹ Ипак, уређење рада деце и даље представља једну од недовољно регулисаних области у радном праву.

* Овај рад резултат је истраживања на пројекту „Правна традиција и нови правни изазови“ који спроводи Правни факултет у Новом Саду.

¹ Први акт радног права, из 1802. године, био је британски Закон о здравственој и духовној заштити ученика и других лица запослених у предионицама и ткачницама памука

Мада је, захваљујући доношењу низа прописа којима је уређиван дечји рад током XIX века, остварен велики напредак у вези са заштитом деце на раду,² крајем прошлог века тај проблем се поново наметнуо. Светка економска криза, глобализација, продубљивање сиромаштва, поново су отворили питање неприхватљивог и штетног ”дечјег рада”, који је све масовнији.³ Широм света данас постоје велики проблеми у вези са радом деце, као што су: запошљавање испод дозвољеног узраста, радна експлоатација, принудни рад, „трефикинг“⁴, рад деце на опасним пословима.⁵

Поред опасног и штетног рада постоји и легалан рад деце.⁶ То је првенствено рад у оквиру радног односа, који је у свим државама дозвољен на

и другим фабрикама (тзв. Закон о заштити дечјег рада). И каснији енглески закони тицали су се радноправне заштите деце – из 1819. и 1833. У истом периоду и друге развијене земље (нпр. Француска и Немачка – 1841. године) доносе сличне прописе. Вид: *Struggle for democracy, Child labour*, National Archives, UK, http://www.nationalarchives.gov.uk/pathways/citizenship/struggle_democracy/childlabour.htm; П. Јовановић, *Радно право*, Нови Сад, 2018, стр. 39.

² Заштита деце постоји како у међународном праву (у стандардима Уједињених нација, Међународне организације рада, Савета Европе, Европске уније), тако и у низу националних прописа. Та заштита односи се на низ питања, као што су: могућност заснивања радног односа (узраст), дозвољени (посебни) и штетни услови рада (опасни послови) за децу, обављање рада уз школу, школовање уз рад, рад у породици, пољопривреди. О овом проблематици видети више: *Young workers in the EU: Age limits & working time*, https://europa.eu/youreurope/business/human-resources/employment-contracts/young-workers/index_en.htm; П. Јовановић, *Рањивост деце/омладине и могућности односно забрана њиховог рада*, Радно и социјално право, Удружење за радно право и социјално осигурање Србије, Београд, 2020, бр. 1, стр. 21; П. Јовановић, *Кључни аспекти дојучијеног и недојучијеног рада младих*, Радно и социјално право, Удружење за радно право и социјално осигурање Србије, Београд, 2019, бр. 1, стр. 1; С. Јашаревић, *Заштити деце у вези са радом у ЕУ*, Радно и социјално право, Удружење за радно право и социјално осигурање Србије, Београд, 2020, бр. 2, стр. 5; С. Јашаревић, *Приказ законодавства одабраних земаља Европске уније о заштити деце на раду и заштити деце од дечијег рада, укључујући најгоре форме рада, МАП'16 Пројекат*, Међународна организација рада, 2020.

³ Међународна организација рада (МОР) разликује „child work“ (рад деце) и „child labour“ (дечији рад). Овај други појам подразумева нелегални облик рада деце – опасан и забрањен рад, док први обухвата све облике рада деце. Видети више: *World Report on Child Labour 2015: Paving the way to decent work for young people*, International Labour Organization (ILO), Geneva, 2015.

⁴ Појам „Трефикинг“ је настао од енглеске речи 'trafficking' и подразумева незакониту „трговину људима“ ради њиховог коришћења у сврху принудног рада, експлоатације, сексуалног ropства или сексуалне експлоатације.

⁵ Према Светском извештају о дечјем раду (2015), глобалне процене дечијег рада од стране МОР за 2012. годину показују да упркос значајном напретку, још увек има 168 милиона деце широм света „заробљених у дечјем раду“, што чини готово 11% целокупне дечје популације. Деца на опасним пословима који директно штете њиховом здрављу, безбедности или моралном развоју, чине више од половине све деце (85 милиона у апсолутном износу). Видети на стр. 1 поменутог документа.

⁶ Дететом се, по Конвенцији УН о правима детета из 1989. године (чл. 1), сматра: „свако људско биће које није навршило осамнаест година живота, уколико се, по закону који се

одређеном узрасту. Затим, ту је и тзв. лаки рад деце. У питању су послови које деца обављају мимо радног односа, на различитим узрастима, а практикују се: у току распуста, током школе, у породици и породичном домаћинству, у пољопривреди, у породичним радњама или предузећима, у области уметности, културе, спорта, рекламне делатности. Овакво радно ангажовање у свету је веома раширено и у основи се не сматра штетним, већ напротив – корисним. Тако дете стиче радне навике и искуство, упознаје се са корисним аспектима рада и професионалног живота у који ће касније ступити. Такође, у породици је таква помоћ често и неопходна.

Овакав рад се практиковао вековима и био је уобичајен, нарочито у сеоским подручјима. Зато дуго и није био споран, све док нису изучавањем штетног и опасног рада за децу запажени и неки негативни ефекти описаног радног ангажовања (злоупотребе деце, претерани рад, опасни услови рада за развој детета). Због тога су се и лаки послови за децу почели изучавати и регулисати.

Анализом постојеће регулативе и доступне литературе у свету дошли смо до закључка да је ”лаки рад деце” недовољно расветљен. Није систематично уређен или је потпуно нерегулисан (као нпр. код нас), а није ни довољно обрађен у литератури. Због тога ћемо у овом раду покушати да бацимо више светла на појам лаког рада, регулативу, проблеме у пракси, те могућности како да се тај рад квалитетно уреди.⁷

2) ПОЈАМ И ГЕНЕРАЛНИ УСЛОВИ ЗА ОБАВЉАЊЕ ЛАКОГ ДЕЧЈЕГ РАДА

Мада је прилично слабо видљив, лаки рад деце је веома раширен у свету. Према Међународној организацији рада (МОР) 66 милиона деце раде на пословима који не спадају у недозвољени рад. Ту улазе деца између 12-14 година која раде на лаким пословима који нису опасни мање од 14 сати недељно или деца између 15-17 година која раде на пословима који нису опасни (и раде мање од 43 сати недељно). Рад деце изван ових оквира МОР сматра опасним дечјим радом.⁸

примењује на дете, пунолетство не стиче раније.” Конвенција је ратификована код нас: Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори, бр. 15/1990. и Сл. лист СРЈ – Међународни уговори бр. 4/1996 и 2/1997.

⁷ Очекује се да се ово питање уреди и код нас, пошто је у припреми уредба о уређењу лаког рада (Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања формирало је радну групу која ће се бавити овим питањем).

⁸ Из: *Frequently Asked Questions, Global estimates of child labour*, ILO, Geneva, 2016, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_575604.pdf

Приликом регулисања ове врсте рада деце и младих користе се углавном два појма „лаки рад“ или „лаки послови за децу“, при чему између та два појма нема суштинске разлике, односно схватају се као синоними.

Иако не постоји униформни, општеприхваћен појам лаког рада у свету, уочава се извесна уједначеност у овом погледу. Најједноставније речено, као *лаки рад деце се схвата сваки рад који по обиму, интензитету и структури неће бити штетан за деце*. У регулативи се углавном или утврђује дефиниција овог појма или се уз дефинисање утврђују и основни услови да би се лаки рад деце сматрао легалним. Услови за обављање лаког рада који се срећу у упоредном и међународном законодавству могу се поделити у две групе: 1. *генерални (општи) услови*, 2. *посебни услови* за обављање лаког рада.

Дефиниције лаког рада у упоредној пракси нису честе – више се иде на опис послова и генералних услова за њихово обављање. Навешћемо неке примере.

Према *Директиви Европске уније (ЕУ) бр. 94/33 о заштити младих на раду*⁹ која представља оквирни документ за регулисање и одвијање рада деце уопште у ЕУ (чл. 3, ст. 1, д): „лаки рад“ (light work) означава сваки рад који, због својствене природе задатака које укључује и посебних услова под којима се обавља: (1) вероватно не може да буде штетан по безбедност, здравље или развој деце и (2) није такав да штети похађању школе, учешћу у програмима професионалног усмеравања или њиховој способности да стекну корист од обуке коју су добили;

Према Правилнику о заштити здравља на раду деце, адолесцената и младих Словеније, из 2015. године: „Лакши посао који под одређеним условима може да обавља дете старије од 13 година, је посао који по својој природи и условима: није штетан за безбедност, здравље и развој детета и није такав да негативно утиче на присуство детета у школи, његово укључивање у програме професионалног вођења или обуке које је одобрио надлежни орган, односно, његову способност да искористи дато образовање.“¹⁰

Према ирском Закону о заштити младих особа на раду, 1996, чл. 1: „Лаки рад“ подразумева сваки посао који није индустријски рад и који, због својствене природе задатака које укључује и посебних услова под којима се обавља, вероватно неће бити штетан по безбедност, здравље или развој деце, и

⁹ Directive 94/33/EC on the Protection of Young People at Work, Official Journal of the European Communities, No L 216/12, 20. 8. 94.

¹⁰ Рад деце на лаким пословима у Словенији детаљније је регулисан Правилником о заштити здравља на раду деце, адолесцената и младих, из 2015. године (*Pravilnik o varovanju zdravja pri delu otrok, mladostnikov in mladih oseb – ПЗД*), из 2015 (донела: Ministrica za zdravlje, dne 24. junija 2015, EVA 2015-2611-0033) и Правилником о издавању дозволе за рад деце, млађе од 15 година (*Pravilnik o izdaji dovoljenj za delo otrok, mlajših od 15 let – ПДД*), из 2018 (Ministrica za zdravlje, dne 5. aprila 2018, EVA 2018-2611-0013).

није такав да штети њиховом похађању школе, учешћу у програмима професионалног усмеравања или обуке одобреним од стране надлежних органа или њиховој способности да имају користи од добијених инструкција.¹¹

Занимљив је аустријски приступ. У аустријском праву је, у чл. 5а. Закона о запошљавању деце и омладине, из 1987. године, тај појам одређен негативно.¹² Не сматра лаким радом ако прекорачи ниво радне способности која се очекује од детета. При томе се узимају у обзир његова/њена старост и лична развијеност.

Као што се из ових дефиниција види, углавном је у питању рад који није тешког типа (није индустријски – као што се наводи у Ирској, односно, не прекорачује ниво радне способности која се очекује од детета – Аустрија) и који не може да штетно утиче на: 1) безбедност, здравље или развој детета или 2) на школовање и ефекте образовања.

У складу са овим већина земаља или институција које уређују ове послове наводи неки сличан генерални услов за обављање лаких послова од стране деце. Ти услови тичу се опасности, тежине, узраста, похађања школе, врсте послова.

Према *Конвенцији Међународне организације рада (МОР) о минималним условима стипендија за заснивање радног односа* бр. 138 (1973), чл. 3, ст. 1:¹³ Националним законима, односно прописима може да се дозволи запошљавање или рад особама од 13 до 15 година старости на лакшим радовима који: (а) нису штетни за њихово здравље или развој; и (б) не иду на штету њиховог похађања школе, учешћа у програмима професионалне оријентације или обуке које је одобрио надлежни орган или њихове способности да прате одређену наставу.¹⁴

У финском законодавству: „Особе испод 15 година могу да обављају лаке послове који нису опасни по њихово здравље или не утичу негативно на њихов развој или не утичу негативно на похађање школе.“¹⁵

Према праву Шкотске, лаки рад је посао који укључује задатке и услове који вероватно неће нашкодити: безбедности, здрављу или развоју, похађању школе, учешћу у стицању радног искуства, могућности да дете има користи од школе или стицања радног искуства.¹⁶

¹¹ *Protection of Young Persons Employment Act*, 1996, Ireland (ревидиран 18. маја 2021), <https://revisedacts.lawreform.ie/eli/1996/act/16/revised/en/pdf?annotations=false>

¹² Објављен у: Федерални службени гласник, бр. 599/1987.

¹³ Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори бр. 14/1982.

¹⁴ Да би се потпуно разумео појам лаког рада, треба имати у виду и остале ставове овог члана Конвенције.

¹⁵ *Light work suitable for young persons*, Ministry of Economic Affairs and Employment of Finland, <https://tem.fi/en/light-work-suitable-for-young-persons>

¹⁶ *Employment of Children, A Guide for Children*, Scottish Government, 2017, <https://www.gov.scot/binaries/content/documents/govscot/publications/advice-and-guidance/2017/08/>

У Аустрији лаки рад дозвољен је: ако није угрожено физичко или ментално здравље, развој или морал деце, нити су изложена ризику од несрећа и штетног утицаја топлоте, хладноће, влаге, штетних материја или зрачења, прашине, гасова или паре; рад не омета децу у похађању школе и у могућности да прате часове и нису онемогућена у извршавању својих верских обавеза; рад не траје више од два сата у току школских дана и дана када нема школе (при чему укупан број сати посвећених школским часовима и лаком раду не сме ни у једном случају да пређе 7 сати дневно).¹⁷

3) ПОСЕБНИ УСЛОВИ ЗА ОБАВЉАЊЕ ЛАКОГ РАДА

Поред горе описаних услова, који би се могли сматрати општим (генералним) условима за обављање лаког рада, многе земље (као и ЕУ), уредиле су и конкретније услове за такав рад. При томе се може запазити да у том уређивању ретко постоји систематичност. Углавном се питање лаког рада регулисало *ad hoc*, штурим одредбама које се налазе у законима о раду или актима који се генерално баве заштитом деце и младих у вези са радом. Број специјалних аката о лаком раду је изузетно мали.¹⁸

У упоредном законодавству посебни услови за обављање лаког рада односе се на: узраст, ограничења у погледу тежине рада, утицај на развој и школовање детета, похађање школе, радно време, дневни одмор, одмор у току викенда, недељни обим радног времена, годишње трајање рада, рад ноћу, одмор у току распуста, дозвољену делатност, добијање сагласности, надзор и вођење евиденција. При томе, веома често се посебни, углавном једноставнији услови постављају за област рада деце у области уметности, културе, спорта, рекламне и сличне делатности, као и за рад у породици, породичном домаћинству или фирми. Ипак, и овде је су услови безбедности, правилног развоја и неометања школовања незаобилазни.

Што се тиче *узрасћа* од када се ови послови могу обављати, уобичајено је да је то навршених 13 до 15 година, а често без ограничења у области уметности, филма, рекламне делатности и спорта.

Према поменутој Конвенцији МОР бр. 138 (7, ст. 3), надлежни орган ће одредити активности лаког рада у којима се може дозволити запошљавање или рад за децу од 13 до 15 година или изузетно од 12 до 14 година. У ЕУ

employment-children-guide-children/documents/00523181-pdf/00523181-pdf/govscot%3Adocument/00523181.pdf

¹⁷ Закон о запошљавању деце и омладине, чл. 1-5.

¹⁸ То је на пример Словенија, где су, додуше, одредбе о лаком раду садржане у два поменута акта.

општа граница за обављање лаког рада је 14 година старости, а одређене врсте лаког рада се могу обављати и са 13 година.¹⁹

У упоредном праву је ситуација следећа:

- нема оџраничења у ѿојледу узрасѿа (у области уметности, филма, спорта и рекламне делатности),²⁰
- од најѿуњених 10 ѿодина (нпр. продаја на улици),²¹
- од 11 ѿодина (нпр. послови доставе новина),²²
- од 12 ѿодина (нпр. лаки рад у породици,²³ независни рад по уговору,²⁴ лаки рад у пољопривреди или у кућном домаћинству),²⁵
- од 13 или 14 ѿодина (највећи број земаља).²⁶

¹⁹ Према чл. 4, ст. 2, раније поменуте Директиве ЕУ забране рада деце се између осталог не односе на: (ц) децу која имају најмање 14 година а обављају лаки посао осим оног обухваћеног чланом 5; међутим, лаки рад осим оног обухваћеног чланом 5, могу да обављају и деца од 13 година у ограниченом броју сати недељно у случају категорија послова утврђених националним законодавством.

²⁰ Нпр. у Данској, Летонији, Исланду, Пољској, Француској, Норвешкој, Русији, Шведској, Великој Британији, Аустралији, Шпанији, Јапану.

²¹ Нпр. Боливија – продаја на улици уз сагласност родитеља и надзор државе.

²² Аустралија.

²³ Нпр. Нигерија.

²⁴ Нпр. Боливија.

²⁵ У Доминиканској Републици нпр.

²⁶ Нпр. 13 година – Аустрија, Данска, Немачка, Исланд, Латва, Пољска, Шведска, Швајцарска, Кенија, Јапан – углавном за ограничене послове, Бугарска (али само за филм и моделинг); 14 година – Албанија, Андора, Аустрија (поједини послови могу са 13, а неки са 14 година), Белорусија, Финска, Француска, Норвешка, Ирска, Исланд, Индија (за лаки рад у породици), Русија, Јемен, Литванија, Литхенштајн. Наведени подаци су преузети из анализе: С. Јашаревић, *Приказ законодавсѿва оџабраних земаља Европске уније...*, а за Индију из: *Child Labour by Other Means, The Hindu*, <https://www.thehindu.com/opinion/editorial/Child-labour-by-other-means/article14546139.ece>. За Норвешку: *Act (No. 62 of 2005) relating to working environment, working hours and employment protection, etc. (Working Environment Act)*, https://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_lang=en&p_isn=70972&p_country=NOR&p_count=1285&p_classification=01.02&p_classcount=12; За Латвију: *Labour Law (2001)*, са изменама 2011 доступно на: https://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_lang=en&p_isn=60599&p_country=LVA&p_count=460&p_classification=01.02&p_classcount=20 За Исланд видети: *Regulation (of the Ministry of Welfare) regarding the work of children and adolescents, No. 426/1999*, неслужбени пребод на енглеском језику доступан у бази NATLEX MOP: https://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_lang=en&p_isn=64017&p_country=ISL&p_count=455 За Јапан: *Labour Standards Act (Law No. 49 of 7 April 1947)*. Update translation to 2008: https://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_lang=en&p_isn=27776&p_country=JPN&p_count=644&p_classification=01.02&p_classcount=4 и *Labour Standards Regulations for Minors: Ordinance of the Ministry of Labour No. 13, 1954* (доступно само на Јапанском језику, изузев неслужбеног превода листе опасних послова) https://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_lang=en&p_isn=106508&p_country=JPN&p_count=644&p_classification=04.01&p_classcount=1 Поједини од поменутих примера у погледу узраста за рад не могу се сматрати до краја поузданим пошто се наводе из Википедије, која се у основи не сматра валидним научним извором за литературу (*Wikipedia, Legal Working Age*, https://en.wikipedia.org/wiki/Legal_working_age).

Радни услови за обављање лаког рада уређују се *јенерално и конкретјено* – када се регулишу поједини аспекти услова рада (радно време, одмори, ноћни, годишњи одмор итд).²⁷

Добар пример оквирног – *јенералној уређења*, представља решење које се налази у Правилнику о пословима на којима малолетник може радити и о активностима у којима смије судјеловати, суседне Хрватске, из 2014. године, у којем се законодавац везао за редовне радне стандарде већ утврђене у закону о раду.²⁸ Према чл. 7, ст. 2 Правилника: „Укупно раздобље трајања активности, дневно и недељно трајање активности те одмори за време трајања рада у снимању филмова, припремању и извођењу уметничких, сценских или других сличних дела не смеју угрожавати здравље, добробит, школовање или развој малолетника и *не смеју бијти нејовољнији од јрава која су у јројисима о раду за малолетјнике* прописана одговарајућим одредбама о радном времену, паузи, дневном и недељном одмору.“

У Директиви Европске уније (ЕУ) бр. 94/33 о заштити младих на раду се конкретније регулишу услови у погледу радног времена, ноћног рада, одмора. Максимално радно време може да износи 7 сати дневно и 35 сати седмично за лаки рад деце која не подлежу обавезном школовању.²⁹ Ноћни рад је забрањен уопште за децу испод 15 година и то између 20 и 6 сати (уз извесне изузеке за адолесценте, који се не тичу лаког рада).³⁰ Такође се предвиђа да у току 24 сата дете на раду мора имати минимални период одмора од 14 сати узастопно и 2 дана одмора у свакој недељи (у континуитету, ако је могуће) – ово, као и ограничење ноћног рада важи и за лаки рад.³¹

Поједине земље праве разлику у условима када је у питању узраст, као и чињеница да ли се ради у току школе или за време распуста. Као добар пример навешћемо уређење у Великој Британији (приказ је у облику табеле, ради лакше прегледности).

Ипак и те податке сматрамо релевантим јер је за сваку земљу наведен извор у којем се подаци могу проверити. Те публикације овде не наводимо због ограниченог обима.

²⁷ Правни основ за уређење представља чл. 7, ст. 3 Конвенције МОР бр. 138, ст. 3: „Надлежни орган ће утврдити *делатностии* у којима се запошљавање односно рад може дозволити у складу са ст. 1. и 2. овог члана и *јројисајии број сајии и услове* у којима се такво запослење, односно рад може изводити.“

²⁸ Народне новине, бр. 62/2010, 94/2014.

²⁹ Чл. 8. Директиве.

³⁰ Видети чл. 9. Директиве. Иначе, ова одредба се односи на све младе који раде, те исто тако важи и за младе који обављају лаки рад.

³¹ Исто као и претходно. Видети: чл. 10. Директиве.

У току школе

	Максимални сати недељно	Максимум сати у школ- ске дане и недељом	Максимум сати суботом
13 – 14 година	12	2	5
15 – 16 година	12	2	8

У току распуста

	Максимални сати недељно	Максимум сати у школ- ске дане и недељом	Максимум сати суботом
13 – 14 година	25	5	2
15 – 16 година	35	8	2

Поред тога, генерална правила за децу између 13 до 16 година старости су да:

- не могу да раде пре 7 сати ујутру и после 19 сати увече;
- морају имати паузу за одмор 1 сат на сваких 4 сата рада;
- морају да имају паузу од рада од најмање 2 недеље у години.

Ако је млада особа изнад школског узраста, али млађа од 18 година, не сме да ради више од 8 сати дневно или више од 40 сати недељно. Исто тако, обично им је забрањено да раде између 22:00 и 6:00 ујутро, осим ако раде у одређеним професијама.³²

Негде је уређено и годишње трајање радног времена, што сматрамо корисним како се лаки рад због претераног обима не би претворио у тежак облик рада за дете. У Словенији, према чл. 211/3 Закона о радним односима: „(3) Дете које је навршило 13 година такође може обављати лаке послове у другим активностима, али не дуже од 30 дана у календарској години током школских празника...“.³³

У оквиру услова, поједине земље уређују и минималну зараду по сату малолетника на лакој раду. То је такође корисно решење, које треба да допринесе да се избегне експлоатација. Нпр. у Великој Британији, минималне зараде за младе испод 18 година у 2021. години износе £4.62, а за шегрте је то £4.30 (за старије раднике минимална зарада је нешто виша).³⁴

³² Текст у табели и касније наведено према: *Child Employment*, ChildLaw Advice, <https://childlawadvice.org.uk/information-pages/child-employment/> Дobar пример за уређење радног времена деце на лакој раду налази се и у тексту: *Child Work Permit*, Dorset Council, UK, <https://www.dorsetcouncil.gov.uk/business-consumers-licences/licences-and-permits/child-work-permit/child-work-permit>. Наиме, у Британији свака општина посебно уређује врсте и обављање лаког рада.

³³ *Zakon o delovnih razmerjih*, Словенија, 2013, Uradni list RS, št. 21/13, 78/13, 47/15, 33/16, 52/16, 15/17, 22/19, 203/20, 119/21.

³⁴ Из: GOV.UK, *National Minimum Wage and National Living Wage rates*, <https://www.gov.uk/national-minimum-wage-rates> (23. 9. 2021)

У великом броју земаља тражи се прибављање *дозволе или сагласности* за лаки рад деце – да не би дошло до злоупотреба. У том процесу учествује неколико лица, односно органа. Прво, родитељ (старатељ), који или подноси захтев за одобрење рада или мора са тиме да се сагласи.³⁵ Одобрење или дозволу најчешће издаје инспектор рада, а негде је то и администрација надлежна за безбедност на раду (нпр. Исланд),³⁶ префект (Француска). Понекад се уз сагласност тражи и мишљење стручног органа (нпр. центра за социјални рад) или лекара, најчешће када је ситуација нејасна (да ли је рад опасан или не). Обично родитељ подноси захтев надлежном органу.³⁷

У овом погледу занимљиво је пољско решење, које треба да обезбеди видљивост и лаку контролу лаког рада деце. Тамо доношење посебног *акта о листи лаких послова код послодавца* спада у обавезне акте које доноси послодавац. Послодавац је дужан да сачини листу лаких активности, коју, након што се са њом сагласио лекар медицине рада, одобрава инспектор рада.³⁸

Корисно је и да се пропише садржина захтева који подноси родитељ (старатељ) детета, како би између осталог могао лако да се утврди узраст детета, трајање и услови рада, као и да ли је постојала сагласност родитеља. Примера ради, према легислативи провинције Квинсленд у Аустралији, захтев родитеља за обављање лаког рада мора да садржи следеће податке: име детета, датум његовог рођења, назив потенцијалног послодавца, име другог послодавца за које дете ради, радне сате које дете ради за било којег послодавца, име родитеља, број сати у току којих је дете обавезно да похађа школу, изјаву родитељевог сагласности да дете обавља рад, потпис родитеља.³⁹

Како су могуће, а и честе су злоупотребе дечијег рада, нарочито у мање развијеним земљама или у изолованим провинцијама, неопходно је обезбедити и државни *надзор* обављања лаких послова код деце. То је нарочито

³⁵ Занимљиво је да се углавном не помиње сагласност детета (која се вероватно претпоставља), без чега се овакав рад своди на принудни рад.

³⁶ Према чл. 34, раније поменутог Правилника о раду деце и адолесцената, из 1999, Исланда, за ангажовање деце у културним, уметничким, спортским и рекламним активностима мора се прибавити дозвола Администрације за здравље и безбедност на раду.

³⁷ Пример – Словенија, чл. 211/3, Закон о радним односима: „4) Дете може обављати послове из другог и трећег става овог члана (напомена аутора: у питању је „лакши посао“), уз претходну дозволу инспектора рада, коју издаје на захтев законског заступника. Поступак и услови за издавање дозволе од стране инспектора рада одређују се подзаконским актом.“

³⁸ Видети више: *Employment conditions of workers performing work in the territory of the Republic of Poland in the framework of temporary posting by an employer with the seat in another Member State of the European Union*, Warsaw, May 2015, <https://www.pip.gov.pl/pl/f/v/134099/INFO>, стр. 35.

³⁹ Водич државе Квинсленд. *Child Employment Guide*, Department of Justice and Attorney-General, Queensland Government, <https://s3.treasury.qld.gov.au/files/ir-child-employment-guide.pdf>, стр. 7. Сличне одредбе садржи и поменути словеначки Правилник о издавању радних дозвола за децу млађу од 15 година, у 4/1.

важно како се у форми пријављеног лаког рада у ствари не би одвијао тежак или нелегалан облик рада. Надзор по правилу врши инспекција рада или надлежно министарство (рада или за бригу о породици). Корисно је, да се ради праћења злоупотреба формира и национално надзорно тело за праћење лаког рада деце, у које би ушли представници релевантних и заинтересованих субјеката (државе, синдиката, послодаваца, стручњака, невладиних организација које се баве децом). Нпр. у Француској Заштитник (омбудсман) за децу (*le Défenseur des enfants*) са неколико владиних и невладиних организација и удружења надзире област добробити детета. Заједнички редовно идентификују проблеме у појединим областима и дају препоруке председнику Републике или влади за унапређење легислативе.⁴⁰

Надзор оваквог рада омогућавају и одговарајуће *евиденције*. По правилу, у упоредној пракси се очекује да послодавац или било које друго лице (субјекат) који радно ангажује децу у неком облику лаког рада, поред евентуалног прибављања одобрења или дозволе, води и одређене евиденције о лаком раду (о условима рада и лицима која га обављају). Практикује се и *рејисирација* обављања лаких послова код надлежног органа. У том смислу, Комитет експерата за примену конвенција и препорука МОР у више наврата тражио је од земаља чланица да обезбеде податке о учешћу деце у разним облицима лаког рада (генерално, о трајању радног времена, броју лица, броју дана, ангажовању у области културе, спорта и сличних делатности, рада на улици).⁴¹

4) ВРСТЕ ЛАКИХ ПОСЛОВА

У упоредној пракси се јављају различите листе лаких послова. Негде се ти послови наводе само типски (оквирно), понегде се мање или више детаљно категоричу према делатностима, врсти послова или мешовито. Такође, наводе се и посебно делатности у којима су забрањени овакви послови или врсте послова који нису прихватљиви. Пошто та листа може да буде веома дугачка, навешћемо само неке (карактеристичне) примере послова који се сматрају лаким и као такви су дозвољени за децу.

У неке од најчешћих лаких послова спадају: лакши канцеларијски посао (рачунање, сортирање, курирски послови, уређивање поште, фотокопирање);

⁴⁰ Вид: *Rapports annuels de la Défenseure des enfants*, <https://www.defenseurdesdroits.fr/outils/rapports-annuels-de-la-defenseure-des-enfants> и *Children's Rights: France, Library of the Congress*, <https://www.loc.gov/law/help/child-rights/france.php>

⁴¹ Видети нпр: *Observation (CEACR) – adoptée 2010, publiée 100ème session CIT (2011) Convention (n° 138) sur l'âge minimum, 1973*, https://www.ilo.org/dyn/normlex/fr/f?p=NORMLEXPUB:13100:0::NO::P13100_COMMENT_ID,P13100_LANG_CODE:2322587,en

запошљавање у продавници (лаки помоћни послови, уређивање излога, полица, означавање цена); рад у ресторанима, кафићима и сличним објектима (нпр. припрема и чишћење столова, састављање наруџбина, прање, прикупљање, паковање и сервирање хране, прављење сокова и других напитака); послови у пољопривреди, шумарству и вртларству (лакши рад на исхрани животиња, ручни рад у сетви и садњи, уклањање корова, брање, плевљење, садња и заливање и одржавање земљишта без употребе опреме); достава, разношење или сличан рад (лакши курирски посао или посао доставе хране, штампе, летака); рад на склапању и монтажи делова; обрада дрвета (ручна монтажа ситних делова); бојење (бојама које нису штетне за здравље); паковање; рад на складиштењу и у магацину (слагање лаких производа, мерење и бројање); чишћење – лаки рад (нпр. чишћење канцеларије, лакше чишћење унутрашњег простора); једноставнији рад на производним линијама (без оптерећења и покрета који се понављају, те као такви могу проузроковати оштећење костију и мишића или неприкладне психичке напоре); мањи помоћни задаци у индустрији (који не укључују рад са или у блиском контакту са супстанцама или машинама које могу бити штетне или опасне по здравље); шетање и храњење кућних љубимаца; помагање у спортским, културним, уметничким и другим манифестацијама (продаја карата, скупљање лопти, продаја пића и хране); лаки рад у породичном домаћинству са кратким трајањем, интензитетом и под надзором; лаки рад у радњама или предузећима у којима су запослени једино чланови породице, под надзором; учешће извођењу или други рад на уметничким, културним, телевизијским, филмским, модним и сличним програмима и догађајима; рад у оквиру ученичких задруга; други лаки послови који су слични горе наведеним, а који с обзиром на радно окружење, захтеве посла, одговорност, као и физички и психички стрес узрокован радом не могу да угрозе дете.⁴²

Аустрија нпр. има веома кратку листу лаких послова, али зато предвиђа три групе ових послова: 1) лака помоћ, 2) лагане обавезе у домаћинству и 3) лаки рад. Прва врста рада се не регулише (потребно је само да није штетна), ако је таква помоћ кратког трајања, природа рада не одговара услузи коју

⁴² Листа је настала на бази упоређивања већег броја листа лаких послова земаља у свету. Најисцрпнију и по нама најбоље систематизовану листу лаких послова нашли смо у поменутом словеначком Правилнику о заштити здравља на раду деце, адолесцената и младих, чл. 3. Једна од квалитетнијих је и листа града Лестера у Великој Британији: *Child Employment Rights*, Leicester Country Council, <https://www.leicestershire.gov.uk/education-and-children/child-employment/child-employment-rights/types-of-work-for-children>, као и провинције Алберта у Канади: *ES-youth-employment-proposed-light-work-list.pdf*, *Proposed Light Work List for Youth Employment*, Alberta, Canada, <https://www.alberta.ca/assets/documents/ES-youth-employment-proposed-light-work-list.pdf> Занимљива је и листа лаких послова у Финској, дата на: *Light work suitable for young persons*, Ministry of Economic Affairs and Employment of Finland, <https://tem.fi/en/light-work-suitable-for-young-persons>

пружају запослени, ученици на раду или домаћи радници, деца нису изложена ризику од несрећа и није им угрожено физичко и ментално здравље, развој или морал.⁴³ Други облик ангажовања (лаке обавезе у домаћинству) – може да спада у (недозвољени) дечји рад ако је штетан и опасан и омета образовање. Трећи облик лаког рада спада у прихватљиви дечији рад. Деца која су напунила 13 година могу се ангажовати ван радног времена предвиђеног за похађање школе за лаки рад у следећим случајевима: 1) ако раде у предузећима у којима су запослени само чланови породице власника, 2) ако раде у приватном домаћинству, 3) обављају послове лакше доставе, раде на спортским теренима и игралиштима, баве се скупљањем цвећа, трава, гљива и воћа, као и активностима еквивалетним овима.⁴⁴

У Француској се, у Кодексу о раду,⁴⁵ прави разлика код лаких послова у погледу узраста. За одређене – лаке послове, могу се запослити лица испод узраста од 16 година, тако што је дозвољено: запошљавање деце у секторима забаве и сектору моде лица старости од 3 месеца;⁴⁶ лаки рад у току половине распуста за младе који имају 14 година;⁴⁷ лаки рад у предузећима у којима су запослени једино чланови породице, под надзором оца или мајке или старатеља, без обзира на узраст.⁴⁸

Поред тога, лаки рад у Француској могу да обављају и ученици. Ученик може под надзором да врши лаки рад који је дозвољен малолетницима Кодексом о раду. Међутим, не сме да има приступ машинама и производима који су забрањени за малолетнике.

У Немачкој, према чл. 2. Правилника о заштити деце на раду, из 1998. године:

„(1) Деца изнад 13 година и малолетници који похађају основно образовање могу бити запослени на следећим пословима: 1. испорука новина, часописа, рекламних листова и рекламних брошура, 2. код куће и у пољопривредним домаћинствима могу им се поверити домаћи и баштовански послови, достава, брига о кућним љубимцима и куповина, осим куповине алкохолних пића и дуванских производа, 3. на пољопривредним газдинствима могу се бавити активностима везаним за бербу и обрађивање поља,

⁴³ Чл. 1 поменутог аустријског закона.

⁴⁴ Вид: Сенад Јашаревић, *Приказ законодавства одабраних земаља Европске уније...*, ор. cit, стр. 15.

⁴⁵ Кодекс о раду (1910) представља у ствари компилацију већег броја прописа о раду и има 3.176 страница. Цео текст Кодекса може се видети на: *Code du travail Version consolidée au 21 février 2020*, <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGI-TEXT000006072050>

⁴⁶ Чл. L. 7124-1 и чланови који следе, и R. 7124-1 и наредни чланови Кодекса о раду (даље: КР).

⁴⁷ Чл. L. 4153-3 КР.

⁴⁸ Чл. L. 4153-5 КР.

стављање у промет пољопривредних производа и сточне хране, 4. подела летака током спортских манифестација, 5. рад на некомерцијалним активностима и догађајима које организују цркве, верске заједнице, удружења, клубови и политичке странке, ако је такав рад према члану 5 (3) Закона о заштити младих на раду лак и одговарајући за младе.“⁴⁹

Посебан третман у оквиру лаког рада има *рад деце у културним, спортским, моћним и другим активностима*. Овакав рад је често ослобођен ограничења када су у питању године, али не и услова у погледу штетности, безбедности или трајања. Иначе, типове и категорије овог рада је веома тешко детаљно уредити, па се углавном државе задовољавају општијим формулацијама.

Лаки рад деце у наведеним областима је у складу са чланом 31. Конвенције о правима детета из 1989. године, према којем: „државе уговорнице признају право детета на одмор и разоноду, на играње и *рекреативне активности* примерене узрасту детета и да *слободно учествују у културном животу и уметности*“.⁵⁰ У том контексту, битан је и чл. 32 Конвенције: ”Стране уговорнице признају право детета да буде заштићено од економског искоришћавања и од обављања било ког посла који би могао да буде опасан или би ометао школовање детета или би био штетан по здравље детета или за физички, ментални, духовни, морални или друштвени развој детета.” Наведено је и да Комитет УН за права детета: ”подржава став да деца и њихове заједнице кроз културни живот и уметност изражавају свој специфичан идентитет и значење које дају свом постојању, и изграђују свој поглед на свет који представља њихов сусрет са спољним факторима које утичу на њихове животе. Културни и уметнички израз се артикулише и ужива у кући, школи, на улици и јавним просторима, као и кроз плес, фестивале, занате, церемоније, ритуале, позориште, књижевност, музику, биоскоп, изложбе, филм, дигиталне платформе и видео.”⁵¹

По правилу, за лаки рад у овим областима у земљама чланицама ЕУ и многим другим земљама се тражи одобрење, у складу са условима које земље

⁴⁹ *Kinderarbeitsschutzverordnung – KindArbSchV*, 1998. *Kinderarbeitsschutzverordnung (KindArbSchV) vom 23. Juni 1998 (BGBl. I S. 1508/ Савезни службени лист I, стр. 1508)*, <http://www.gesetze-im-internet.de/kindarbschv/>

⁵⁰ О овоме видети више: *Committee on the Rights of the Child, General comment No. 17 (2013) on the right of the child to rest, leisure, play, recreational activities, cultural life and the arts (art. 31)*, United Nations, 2013. За активности деце у области спорта и рекреације видети нпр. више: *Child Labour and the Right of Children to Play*, Football Resource Play, International Labour Organization, 2013, <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewioxqzA6LXzAhVF6qQKHdOyAJ4QFnoECAkQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.ilo.org%2Fipccinfo%2Fproduct%2Fdownload.do%3Ftype%3Ddocument%26id%3D24777&usg=AOvVaw12cC9LCzdiJTht8B615Qq>

⁵¹ Поменути коментар, стр. 6.

утврде.⁵² Потреба детаљнијег уређења услова и одобрења постоји и код нас јер: ”то пракса захтева и потреба да се рад деце учини „правно видљивим“, односно смање шансе за радну експлоатацију деце и њихов „рад на црно“.”⁵³ При уређењу треба имати у виду следеће мишљење Комитета УН за права детета: ”Право деце да слободно учествују у културном животу и уметности захтева да државе уговорнице поштују и уздрже се од мешања у приступ детета, избор и укључивање у такве активности, уз обавезу да обезбеде заштиту детета и развој у најбољем интересу детета. Државе уговорнице такође морају да обезбеде да други не ограничавају то право. Одлука детета да оствари или не оствари ово право је његов избор и као таква треба да буде призната, поштована и заштићена.”⁵⁴

Колико ова област захтева пажљив и изнијансиран приступ најбоље илуструје пример француског законодавства. Пре навршавања 14 година дете или адолесцент може да ради у оквиру забавних програма, у биоскопима, у оквиру радија, телевизије или звучних снимања, као манекен, у компанији или удружењу чији је циљ да учествује у такмичењима са видео игрицама. У сектору забаве предвиђена су прецизна ограничења за децу од узраста 3 месеца надаље. Примера ради, према чл. 7124-27 КР запошљавање детета млађег од шест година које се бави манекенством може се одобрити само за: „1) Максимално дневно трајање: (а) један сат, од чега највише пола сата може бити непрекидно док дете не наврши три године; (б) два сата, од којих непрекидно не дуже од једног сата, у узрасту од три до шест година; 2) максимално недељно трајање: (а) један сат, до навршених шест месеци; (б) два сата, од шест месеци до три године; (ц) три сата, од три до шест година.“

⁵² Видети раније наведени пример Словеније (одобрење од стране инспектора рада). Према Директиви о заштити младих на раду, ЕУ, члан 5: ”Културне или сличне активности: 1. Запошљавање деце у сврху обављања културних, уметничких, спортских или рекламних активности подлеже претходном одобрењу надлежног органа у појединачним случајевима. 2. Државе чланице ће законским или подзаконским прописима прописати услове рада за децу у случајевима из става 1. и детаље поступка претходног одобрења, под условом да активности: (и) вероватно неће штетити безбедности, здрављу или развоју деце, и (ии) нису штетни за њихово похађање школе, њихово учешће у програмима професионалног усмеравања или обуке које је одобрило надлежно тело, нити за њихову способност да имају користи од добијених инструкција. 3. Одступајући од поступка утврђеног у ставу 1., у случају деце од најмање 13 година, државе чланице могу, законодавним или регулаторним одредбама, у складу са условима које одреде, одобрити запошљавање деце у сврху наступа у културним, уметничким, спортским или рекламним активностима. 4. Државе чланице које имају посебан систем овлашћења за агенције за моделирање у погледу активности деце могу задржати тај систем.

⁵³ Вид П. Јовановић, *Упоредна анализа заштити деце на раду/заштити деце од гчеијеј рада у законодавству Републике Србије о раду за законодавством одабраних земаља, МАП’16 Пројекат*, Међународне организације рада, 2020, стр. 33.

⁵⁴ Поменути коментар из 2013, стр. 6.

У сектору забаве, ноћни рад деце млађе од 16 година може бити дозвољен само до поноћи. Сразмерно узрасту, све до 18 година, прописани су слични одговарајући услови, с тим да се дозвољено трајање радног времена постепено продужава (чл. R.7124-29, 7124-30 КР).⁵⁵

Имајући у виду ”рањивост” деце, многе земље предвиђају који су послови *забрањени* и не сматрају се лаким. Такви – опасни послови, се обично утврђују генерално, за све малолетнике који раде (у складу са Конвенцијом МОР бр. 182 о забрани и хитној акцији за укидање најгорих облика дечијег рада и Препоруком бр. 190 истог назива),⁵⁶ а негде су опасни послови и посебно прописани за категорију лаких послова (односно узраст испод којег је дозвољено запошљавање).

У Немачкој, у Правилнику о заштити деце на раду, у чл. 2 (2) оквирно се уређује које активности нису лаке и стога нису погодне за децу старију од 13 година. То су следећи послови: који укључују ручно руковање теретима који редовно прелазе максималну тежину терета од 7,5 кг или повремено максималну масу од 10 кг; изазивају физичко оптерећење због неповољног држања; код којих постоји ризик од несрећа, посебно због рада са машинама или бриге о животињама.⁵⁷

Код нас, иако лаки рад није регулисан, имамо Уредбу о утврђивању опасног рада за децу, из 2017. године,⁵⁸ која садржи листу делатности које су опасне за рад деце испод 15 година.⁵⁹ То је иначе узраст код којег деца не могу бити у радном односу – што значи да могу само да буду у питању лаки послови, који су на тај начин индиректно легализовани.

5) ЗАКЉУЧАК

Лаки рад деце представља недовољно изучену и још увек непотпуно и несистематично регулисану област у радном праву у свету, као и код нас. Овакав рад јавља се одвајкада и постоји и данас у свим друштвима. Његово

⁵⁵ С. Јашаревић, наведени извештај МАП, стр. 50.

⁵⁶ Нпр. у Јапану је то листа о преко педесет послова, према раније поменутом Правилнику о стандардима рада за малолетне особе, из 1954. године, чл. 9. И у другим земљама то су веома детаљне листе.

⁵⁷ Нешто у том смислу садржи и наша Уредба о утврђивању опасног рада за децу (Сл. гласник РС, бр. 53/2017), чл. 5, ст. 2 као и списак бр. 1 – Штетности за децу; списак бр. 2 – Опасне околности за децу).

⁵⁸ Према чл. 1. Уредбе, тим актом утврђује се опасан рад за децу, узимајући у обзир ст. 3. и 4. Препоруке МОР број 190 о забрани и хитној акцији за укидање најгорих облика дечијег рада. Препорука је, као и поменута Конвенција бр. 182 ратификована у: Службени лист СРЈ – Међународни уговори, број 2/03.

⁵⁹ Видети: Списак бр. 4: Опасне делатности за децу млађу од 15 година живота.

дејсто може бити двојако. Може бити веома користан за стицање искуства и радних навика, а исто тако и штетан – опасан по развој, здравље, безбедност или да омета школовање детета. Због тога је веома важно да буде правилно сагледан (у погледу облика, услова за обављање) и као такав регулисан. То је један од задатака који очекује и Србију у циљу изградње друштва заснованог на владавини права, што нарочито подразумева заштиту рањивих категорија у свим облицима рада.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

- Struggle for democracy, Child labour*, National Archives, UK, http://www.nationalarchives.gov.uk/pathways/citizenship/struggle_democracy/childlabour.htm;
- Јовановић, Предраг, *Радно љ право*, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2018.
- World Report on Child Labour 2015: Paving the way to decent work for young people*, International Labour Organization (ILO), Geneva, 2015.
- Young workers in the EU: Age limits & working time*, https://europa.eu/youreurope/business/human-resources/employment-contracts/young-workers/index_en.htm
- Јовановић, Предраг, *Рањивост деце /омладине и моћност односно забрана њиховог рада*, Радно и социјално право, Удружење за радно право и социјално осигурање Србије, Београд, 2020, бр. 2, стр. 21-60.
- Јовановић, Предраг, *Кључни аспекти дојучијеног и недојучијеног рада младих*, Радно и социјално право, Удружење за радно право и социјално осигурање Србије, Београд, 2019, бр. 1, стр. 1-26
- Јашаревић, Сенад, *Приказ законодавства одабраних земаља Европске уније о заштити деце на раду и заштити деце од дечијег рада, укључујући најбоље форме рада*, МАП'16 Пројекат, Међународна организација рада, 2020.
- Јашаревић, Сенад, *Заштита деце у вези са радом у ЕУ*, Радно и социјално право, Удружење за радно право и социјално осигурање Србије, Београд, 2020, бр. 2, стр. 5-26.
- World Report on Child Labour 2015: Paving the way to decent work for young people*, International Labour Organization (ILO), Geneva, 2015.
- Employment of Children, A Guide for Children*, Scottish Government, 2017, <https://www.gov.scot/binaries/content/documents/govscot/publications/advice-and-guidance/2017/08/employment-children-guide-children/documents/00523181-pdf/00523181-pdf/govscot%3Adocument/00523181.pdf>
- Child Labour by Other Means, The Hindu*, <https://www.thehindu.com/opinion/editorial/Child-labour-by-other-means/article14546139.ece>.
- Child Employment*, ChildLaw Advice, <https://childlawadvice.org.uk/information-pages/child-employment/>
- Child Work Permit*, Dorset Council, UK, <https://www.dorsetcouncil.gov.uk/business-consumers-licences/licences-and-permits/child-work-permit/child-work-permit>.
- National Minimum Wage and National Living Wage rates*, GOV.UK, <https://www.gov.uk/national-minimum-wage-rates> (23. 9. 2021)

- Employment conditions of workers performing work in the territory of the Republic of Poland in the framework of temporary posting by an employer with the seat in another Member State of the European Union*, Warsaw, May 2015, <https://www.pip.gov.pl/pl/f/v/134099/INFO>
- Child Employment Guide*, Department of Justice and Attorney-General, Queensland Government, <https://s3.treasury.qld.gov.au/files/ir-child-employment-guide.pdf>
- Rapports annuels de la Défenseure des enfants*, <https://www.defenseurdesdroits.fr/fr/outils/rapports-annuels-de-la-defenseure-des-enfants>
- Children's Rights: France, Library of the Congress*, <https://www.loc.gov/law/help/child-rights/france.php>
- Observation (CEACR) – adoptée 2010, publiée 100ème session CIT (2011), Convention (n° 138) sur l'âge minimum, 1973*, https://www.ilo.org/dyn/normlex/fr/f?p=NORMLEXPUB:13100:0::NO::P13100_COMMENT_ID,P13100_LANG_CODE:2322587,en
- Child Employment Rights*, Leicester Country Council, <https://www.leicestershire.gov.uk/education-and-children/child-employment/child-employment-rights/types-of-work-for-children>
- ES-youth-employment-proposed-light-work-list.pdf, Proposed Light Work List for Youth Employment, Alberta, Canada*, <https://www.alberta.ca/assets/documents/ES-youth-employment-proposed-light-work-list.pdf>
- Light work suitable for young persons*, Ministry of Economic Affairs and Employment of Finland, <https://tem.fi/en/light-work-suitable-for-young-persons>
- Јовановић, Предраг, *Упоредна анализа заштити деце на раду/заштити деце од децијел рада у законодавству Републике Србије о раду за законодавством одабраних земаља, МАП'16 Пројекат*, Међународне организације рада, 2020, стр. 33.

Правни извори:⁶⁰

- Конвенција о правима детета (Convention on the rights of the child), Уједињене нације, 1989, Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори, бр. 15/1990 и Сл. лист СРЈ – Међународни уговори бр. 4/1996 и 2/1997.
- Директива бр. 94/33 о заштити младих на раду (Directive 94/33/EC on the Protection of Young People at Work), Европска унија, 1994. Official Journal of the European Communities, No L 216/12, 20. 8. 94.
- Правилник о заштити здравља на раду деце, адолесцената и младих (Pravilnik o varovanju zdravja pri delu otrok, mladostnikov in mladih oseb – ПЗД), Словенија, 2015 (Ministrice za zdravlje, dne 24. junija 2015, EVA 2015-2611-0033)
- Правилник о издавању дозволе за рад деце, млађе од 15 година (Pravilnik o izdaji dovoljenj za delo otrok, mlajših od 15 let – ПДД), Словенија, 2018 (Ministrice za zdravlje, dne 5. aprila 2018, EVA 2018-2611-0013)
- Закон о заштити младих особа на раду (Protection of Young Persons Employment Act), Ирска, 1996, P 16, 1996, Ireland (ревидиран 18. маја 2021)

⁶⁰ Извори се такође наводе према редоследу навођења у тексту.

- Закон о запошљавању деце и омладине, из 1987, Kinder- und Jugendlichen-Beschäftigungsgesetz (KJBG), Објављен у: Федерални службени гласник, бр. 599/1987.
- Конвенција бр. 138 о минималним годинама старости за заснивање радног односа (Minimum age convention), Међународна организација рада, 1973, Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори бр. 14/1982.
- Act (No. 62 of 2005) relating to working environment, working hours and employment protection (Working Environment Act), Норвешка, https://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_lang=en&p_isn=70972&p_country=NOR&p_count=1285&p_classification=01.02&p_classcount=12
- Labour Law (2001), са изменама 2011, Латвија, доступно на: https://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_lang=en&p_isn=60599&p_country=LVA&p_count=460&p_classification=01.02&p_classcount=20
- Regulation (of the Ministry of Welfare) regarding the work of children and adolescents, No. 426/1999, 1999, Исланд. неслужбени превод на енглеском језику доступан у бази NATLEX MOP: https://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_lang=en&p_isn=64017&p_country=ISL&p_count=455
- Labour Standards Act (Law No. 49 of 7 April 1947); Update translation to 2008, Јапан, https://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_lang=en&p_isn=27776&p_country=JPN&p_count=644&p_classification=01.02&p_classcount=4
- Labour Standards Regulations for Minors: Ordinance of the Ministry of Labour No. 13, 1954, Јапан (доступно само на Јапанском језику, изузев неслужбеног превода листе опасних послова) https://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_lang=en&p_isn=106508&p_country=JPN&p_count=644&p_classification=04.01&p_classcount=1
- Правилник о пословима на којима малољетник може радити и о активностима у којима смеје судјеловати, 2014, Хрватска, Народне новине, бр. 62/2010, 94/2014.
- Кодекс о раду (Code du travail), 1910, Француска, Code du travail Version consolidée au 21 février 2020, <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006072050>
- Закон о радним односима (Zakon o delovnih razmerjih), Словенија, 2013, Uradni list RS, št. 21/13, 78/13, 47/15, 33/16, 52/16, 15/17, 22/19.
- Уредба о утврђивању опасног рада за децу, Србија, 2017 (Сл. гласник РС, бр. 53/2017)
- Правилник о превентивним мерама за безбедан и здрав рад младих, Србија, 2016 (Сл. гласник РС, бр. 102/2016)
- Конвенција бр.182 о забрани најгорих облика дечијег рада (Worst forms of child labour convention), МОР, 1999, Службени лист СРЈ – Међународни уговори, број 2/03).
- Препорука МОР бр. 190 о забрани и хитној акцији за укидање најгорих облика дечијег рада (Worst forms of child labour recommendation), МОР, 1999.

Senad R. Jašarević
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
S.Jasarevic@pf.uns.ac.rs

Darko M. Božićić
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
d.bozicic@pf.uns.ac.rs

Light Child Work in International Standards and Comparative Legislation

Abstract: *The protection of children at work was one of the first topics addressed by labor legislation in the world. However, the regulation of child labor remains one of the insufficiently regulated areas in labor law. Within that, one of the newer topics is light work of children. This form of child labor has existed since time immemorial, especially in the family and household, so it is considered useful for acquiring work habits and experience. However, it can be both dangerous and harmful. In this paper, we present the light work topic, with an emphasis on the existing regulations in the world and the possibilities for a best solutions for regulation of this form of work.*

Keywords: *labour, children, light work, protection of children.*

Датум пријема рада: 29.10.2021.

Датум достављања коначне верзије рада: 16.11.2021.

Датум прихватања рада: 23.01.2022.